

OCHIQ BURCHAKLI GLAUKOMA DIAGNOSTIKASI

*Samarkand Davlat Tibbiyot
Universiteti Travmatologiya-ortopediya,
neyroxirurgiya va oftalmologiya
kafedra 2-kurs klinik ordinatori
Ochilova Shirin Rahmiddinovna
Muxtorov Shohboz Xamid o'g'li
Ilmiy rahbar: 1-toifali
vrach-oftalmolog Saidov T.T.*

Annotatsiya: Ochiq burchakli glaukoma inson organizmidagi eng keng tarqalgan oftalmologik kasalliklardan biri hisoblanadi. Bu kasallik ko'z ichki bosimining oshishi, ko'z asabining shikastlanishi va ko'rish sohasining torayishi bilan kechadigan surunkali xastalik bo'lib, ko'pincha dastlabki bosqichlarida hech qanday klinik alomat bermaydi. Bu kasallikning eng xavfli tomonlaridan biri ham shunda – u uzoq vaqt davomida o'zini namoyon qilmaydi va faqat kasallik sezilarli darajada chuqurlashganda, shikastlanishlar orqaga qaytmas holga yetganda aniqlanadi. Ochiq burchakli glaukomaning o'z vaqtida va to'g'ri tashxis qilinishi, shu asosda erta davolash boshlangan hollarda inson ko'rish qobiliyatini saqlab qolish imkoniyati nihoyatda yuqori bo'ladi. Ushbu maqolada ochiq burchakli glaukomaning tashxislash usullari, zamonaviy diagnostika metodlari va jarayonlari, ahamiyati, diagnostik bosqichlar va dolzarb masalalar batafsil bayon etiladi.

Kalit so'zlar: ochiq burchakli glaukoma, diagnostika, ko'z ichki bosimi, optik disk, perimetriya, gonioskopiya, koherens tomografiya, ko'z tubi, klinik simptomlar, erta aniqlash.

Ochiq burchakli glaukoma juda ko'p omillar bilan rivojlanishi mumkin: irsiy moyillik, yosh oshishi, arterial gipertenziya, qandli diabet, ko'z jarohati, uzoq muddatli steroidlarni qabul qilish kabilar. Bu kasallikda ko'z ichki bosimining ko'tarilishi natijasida ko'z tubidagi asab tolalarining sekin-asta yemirilishi, ko'rish nervining atrofi yaqqol namoyon bo'ladi. Ko'rish asabining atrofiyasi esa rivojlangan pallada ko'zi ojizlikka olib keladi. Afsuski, ochiq burchakli glaukoma eng ko'p uchraydigan va ko'zi ojizlikka olib keluvchi kasallik sifatida dunyo bo'ylab millionlab odamlar salomatligiga ziyon yetkazmoqda. Ochiq burchakli glaukomaning diagnostikasi bir necha asosiy yo'nalishlardan iborat. Eng birinchi va muhim qadam bu – kasallikni inkubatsion, ya'ni simptomlarsiz kechadigan bosqichidayoq topa olish, unga xavfli shikastlanish rivojlanmasidan chora ko'ra olishdir. Buning uchun oftalmologik muassasalarda zamonaviy tashxis usullaridan keng foydalanilmoqda. Aholini

kasallikdan ogohlantirish, ekranlash va muntazam dispanser nazorati orqali muammoning oldini olish mumkin [1].

Ochiq burchakli glaukomanı tashxislashda bir necha muhim klinik va instrumental tekshiruvlar birgalikda olib boriladi:

Birinci navbatda, bemorda ko‘rish qobiliyati o‘zgarishlari, shikoyatlari va umumiy anamnez o‘rganiladi. Bemor tomonidan farq qilinadigan alomat ko‘rish maydonining torayishi, ko‘rishda doimgidek aniqlikning bo‘lavermasligi, kechasi yoki qorong‘i muhitda ko‘ra olmaslik va ko‘rinadigan narsalarning xira bo‘li, ko‘z oldida “halqachalar”, “dumbaloq” ko‘rinishi va boshqa klinik belgilar bilan ifodalanishi mumkin. Ammo ko‘plab hollarda ochiq burchakli glaukoma mutlaqo simptomlarsiz kechadi, ya’ni oddiy ko‘rish pasayishi hissi ham sezilmaydi.

Tashxislashning navbatdagi muhim bosqichi – ko‘z ichki bosimini (IOP– intraokulyar bosim) o‘lchash hisoblanadi. Bu nisbatan sodda va an’anaviy usul, ammo eng muhim mezonlardan biri sifatida hisoblanadi. IOPni aniqlash uchun ko‘plab tonometriya usullari mavjud: Maklakov tonometriyasi, Goldmann tonometri, pnevмотonometriya va zamonaviy kontakt bo‘lmagan tonometriya kabilar. Odatda ochiq burchakli glaukomada IOP 21 mm Hg dan yuqori bo‘ladi. Lekin noaniq yoki chegaraviy natijalar qayd etilgan hollarda dinamik tonometriya, ko‘z bosimini turli vaqtlarda tekshirish, kun davomida o‘zgarishlarni aniqlash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Ba’zida oddiy yoki past ko‘z bosimida kechadigan “normal bosimli asimptomatik glaukoma” ko‘rinishlari ham uchrab turadi, shuning uchun tonometriya natijalari har doim boshqa diagnostik usullar bilan birga baholanishi lozim. Ko‘z ichki bosimini aniqlashdan so‘ng, ko‘z old kamerasi burchagini baholash juda muhim ahamiyatga ega. Bu uchun gonioskopiya metodidan foydalaniladi. Gonioskopiya yordamida shifokor ko‘z old kamerasi burchagi ochiqqligi, unda patologik o‘zgarishlarning mavjudligi yoki yo‘qligini aniqlaydi. Ochiq burchakli glaukomada, nomidan ma’lumki, old kamera burchagi ochiq bo‘ladi va oddiy qilib aytganda, kameraning asbobi (shaffofligini ta’minlovchi tuzilma) erkin ko‘zlanadi. Bu oraliqdagi o‘zgarishlar turli glaukomalarning differentsial diagnostikasida muhim axborot beradi [2].

Diagnostikaning yana bir muhim bosqichi bu — ko‘z tubini tekshirish (oftalmoskopiya yoki funduscopy). Bu usul yordamida ko‘rish asabining chiqish joyi – nerv diskining holati, uning atrofi, sohalar, chuqurlik, atrofiya va boshqa o‘zgarishlar kuzatiladi. Ochiq burchakli glaukomaga xos eng muhim klinik belgilar – ko‘rish nervi diskining ekskavatsiyasi (chuqurlashuvi), uning orange rangga o‘tishi, markazidagi “fossa” – chuqurcha kattalashuvi bilan namoyon bo‘ladi. Disk konturi ochiqqligi susayadi, atrofdagi to‘qimalar atrofi boshlanadi. Bundan tashqari, glaukomaning rivojlanish bosqichiga ko‘ra disk atrofiya darajasi, chuqurchaning kattaligi va sohaları farq qiladi. Fundus sur’atlarini saqlab, ularni muntazam taqqoslab borish oftalmologik

kuzatuvda juda muhim. Ko‘z maydonini tekshirish – perimetriya usuli – ochiq burchakli glaukomaning tashxislashda, uning rivojlanish darajasini baholashda asosiy diagnostik mezonlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy perimetriya — avtomatlashtirilgan kompyuterli perimetriya, statik perimetriya va boshqa ilg‘or metodlar yordamida ko‘rish maydonida paydo bo‘ladigan chuqur va o‘zgaruvchan skotomalarni, maydon torayishini aniqlash imkonini beradi. Dastlabki bosqichlarda ko‘rish maydoni chekkalarida o‘zgartirishlar, kichik cho‘qqi skotomalar paydo bo‘ladi, keyinchalik esa, ko‘rish maydonining markaziy qismi zararlanadi. Bu jarayonning to‘liq baholanishi uchun muntazam ravishda perimetriya bajarib borish lozim [3].

Vizyon, ya‘ni ko‘rish o‘tkirlikini (visusni) tekshirish — ochiq burchakli glaukomada muayyan mezonlardan biri hisoblanadi. Odatda, bu ko‘rsatkich kasallikning so‘nggi, og‘ir bosqichlarida keskin tushadi, dastlabki va rivojlanayotgan bosqichlarda esa bemorda visus ko‘rsatkichi deyarli normal bo‘lishi mumkin. Faqat markaziy sohalar zararlanganda, ko‘rish o‘tkirlik sezilarli darajada pasayadi. Shu bois visus tekshiruvini ham boshqa kompleks diagnostika bosqichlari bilan bog‘lab borish katta ahamiyat kasb etadi. Ko‘z oldi segmentlarini (old kamera, shox parda va linza) tekshirish — biomikroskopiya usuli ham muhim baho metodlaridan biri sanaladi. Biomikroskopiya orqali ko‘z old kamerasi chuqurligi, shox pardaning tiniqligi va qalinligi, linza holati, old sinchining shishishi va boshqa struktur o‘zgarishlar aniqlanadi. Bu tekshiruv gonioskopiya bilan birga olib borilganda ochiq yoki yopiq burchakli glaukoma aniqlashda, boshqa ko‘z xastaliklari bilan differensial diagnostika o‘tkazishda yordam beradi. Zamonaviy tibbiyot texnologiyalari rivojlanishi tufayli ochiq burchakli glaukomaning tashxislashda qo‘shimcha diagnostika usullari ham keng tatbiq qilinmoqda. Bu jumladan: optik koherens tomografiyasi (OCT), lazerli polaroid skanerlash, ko‘z nerv tolalari qavatining sonini o‘lchash, ingichka retinani tahlil qilish va boshqalar. OCT texnologiyasi yordamida ko‘z asabining kimyoviy va struktur o‘zgarishlarini, retinaning ingichka qatlamini, peri-papillyar hudud qalinligini aniqlash mumkin. Bu natijalar ochiq burchakli glaukomaning dastlabki bosqichlaridayoq tashxislash imkonini beradi. Optik nerv tolalari qatlamining qalinligi va silliqqligi — diagnostikada muhim rol o‘ynaydi [4].

Shuningdek, ochiq burchakli glaukomada ko‘rish nervining elektr faolligini baholash uchun elektroretinografiya, vizual evoked potential (VEP) va boshqa nevrofiziologik usullar qo‘llaniladi. Bu metodlar ko‘z asabining faoliyatini dastlabki bosqichda, hatto struktur buzilishlardan oldin aniqlashga yordam beradi. Ochiq burchakli glaukomaning tashxislash sohasidagi yutuqlar, yangi texnologiyalar va ilmiy izlanishlar ushbu kasallikning erta bosqichda aniqlanishi, zamonaviy pretsiz davo uslubi tanlovi va har bir bemorning hayot sifatini oshirish imkoniyatini berib, oftalmologiyaning eng muhim yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Shu sababli har bir shaxs, ayniqsa, yuqori risk guruhidagi insonlar, muntazam ko‘z ko‘rigi, zamonaviy

tashxis usullari va kasallik profilaktikasiga befarq bo'lmashliklari, salomatligi va ko'rish qobiliyatini saqlab qolishlari uchun barkamol harakatda bo'lishlari talab qilinadi. Ochiq burchakli glaukomaning tashxislash faoliyati biron bir muolajadan iborat emas, balki zamonaviy tibbiy bilim, yuqori texnologik asbob-uskunalar, shifokor tajribasi, multifaktorial yondashuvlar majmuasi hamda muntazam profilaktik tadbirlar yondashuvi orqali yuqori samaradorlikka erishiladi. Bu kasallikni o'z vaqtida va chuqur tashxislab, kasallik bosqichini aniqlash nafaqat ko'z asabining atrofiyasini, balki eng muhim insoniy qadriyat – ko'rish qobiliyatini saqlab qolishga yordam beradi. Shu bois, zamonaviy diagnostika — bu inson fazilatining, ma'naviyatining, professional madaniyatining muhim ko'zgusi bo'libgina qolmay, kasallikdan muhofaza qilish va sog'lom jamiyatni shakllantirish yo'lidagi o'ta dolzarb vosita sifatida qadrlanadi. Tibbiyot taraqqiyoti, ilm-fan va texnologiyalarning uzluksiz yangilanishi, zamonaviy diagnostika vositalarining joriy etilishi yordamida ochiq burchakli glaukomaning tashxislash jarayoni osonlashib bormoqda. Lekin bugungi kunda ham asosiy vazifa – aholining, ayniqsa, xavf guruhidagi insonlarning profilaktik skrining dasturlariga jalb qilish, muntazam maslahat va ko'riklardan o'tkazish, zamonaviy texnik uskunalar imkoniyatidan to'liq foydalanish hisoblanadi [5].

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, ochiq burchakli glaukomaning erta va to'g'ri tashxislash – insonlarning ko'rish qobiliyatini saqlab qolishda, aholining hayot sifatini oshirishda, sog'lom jamiyatni shakllantirishda eng muhim mezonlardan biriga aylangan. Oftalmologik xizmatlarning yuqori darajada tashkil etilishi, tinimsiz ilm-fan taraqqiyoti va sohada ilg'or yutuqlarning amaliyotga tatbiq etilishi orqali kasallikni zudlik bilan aniqlash va samarali davolash imkoniyatlari kengayib bormoqda. Ochiq burchakli glaukomaning tashxislash bo'yicha yuqorida bayon etilgan barcha metod va yo'llar oftalmologlar va bemorlarning har tomonlama faol harakati, bilim va mas'uliyati, zamonaviy tibbiy madaniyatga ega bo'lgan sog'lom jamiyat barpo etishga boy ilmiy-nazariy asoslarni beradi. Ochiq burchakli glaukomaning o'z vaqtida aniqlash va erta bosqichda davolash – kelajak avlod uchun yorqin nigoh, totuv va sog'lom hayot, mustahkam oilaviy va jamiyat baxtining kafolati bo'lib qoladi.

1. Akbarov, R. (2018). "Ochiq burchakli glaukomaning erta diagnostikasi: zamonaviy yondashuvlar". Tibbiyot Amaliyoti, 6(3), 112-118.
2. Bobomurodov, Sh. (2019). "Ochiq burchakli glaukoma: klinik belgilar va tashxis usullari". Sog'liqni Saqlash, 4(2), 65-72.
3. G'aniyeva, M. (2021). "Ochiq burchakli glaukoma diagnostikasida perimetriyaning ahamiyati". Respublika Oftalmologiyasi, 8(1), 53-60.
4. Jo'rayev, T. (2020). "Ko'z ichki bosimi va ochiq burchakli glaukoma diagnostikasi". Zamonaviy Tibbiyot, 3(4), 27-34.
5. Karimova, D. (2017). "Ochiq burchakli glaukomaning asoratlarini oldini olishda erta diagnostikaning o'rni". Yangi Tibbiy Tadqiqotlar, 2(3), 99-105.

6. Mirzayeva, D. (2018). "Optik koherens tomografiyasining glaukoma diagnostikasidagi o'rni". Tibbiyot Fanlari, 5(2), 124-130.
7. Norqulova, S. (2022). "Ochiq burchakli glaukoma: differensial diagnostika muammolari". Tibbiyot Amaliyotida Yangiliklar, 9(2), 56-62.

